GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 22215
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22215 (מסלול גמיש)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
יש לענות על שאלה אחת מכל פרק.
פרק ראשון – לאומיות וציונות – (1×50) – 50 נקודות
פרק שני – מלחמת העולם השנייה והשואה – (1×50) – 50 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: 1. ספר הלימוד שאושר בנושא לאומיות וציונות וספר הלימוד שאושר בנושא מלחמת העולם השנייה והשואה.
בספרים יכולים להיות קטעים מסומנים באמצעות מדגש (מרקר) או בעיפרון, אך בלי הערות בכתב, וכן תקופות או נושאים מסומנים באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר.
2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".
שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מסֵפר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – לאומיות וציונות

שאלה 1

א. גורמים לצמיחה (שניים מתוך): השפעת המהפכה הצרפתית – הפטריוטים "מפיצים את הרעיונות... של המהפכה הצרפתית"; כיבושי נפוליאון – "קידמו בברכה חמה את הצרפתים... ולראשונה בחייהם גילו עניין בגורלה ובייעודה של האומה", ובהמשך התנגדות לכיבוש ("התקוממו נגד הגייסות הצרפתיים"); רעיונות הרומנטיקה – "שלכל עַם יש רוח ייחודית משלו, וכי דרושה לו צורת ממשל ייחודית משלו".
מעכבים: על פי המקור – שלטון זר חזק (הצרפתים כ"אויב", כפיית החוקה, פירוק הנשק), או פיצול מדיני ("החלוקה של איטליה להרבה אחוזות פוליטיות קטנות"). נוסף – פיגור במודרניזציה ובתיעוש באזורים מסוימים; הדת – התנגדות ראשי הכנסייה (הכנסייה הקתולית באיטליה, האורתודוקסית ביוון); כוחן של המעצמות השמרניות.

ב. מעכב (אחד מתוך): פיזור היהודים בארצות רבות ובשפות שונות; האמנציפציה שאיפשרה השתלבות; ארץ-ישראל רחוקה ורוב היהודים לא ביקרו בה; התנגדות החרדים ("דחיקת הקץ").
מסייע ייחודי (אחד מתוך): האכזבה מן האמנציפציה; התחזקות האנטישמיות במערב אירופה; פוגרומים ונקיטת צעדים נגד היהודים ברוסיה (1881–1882); הלאומיות באירופה שהדגישה את זרות היהודים.
מקור מספר הלימוד – למשל "אוטואמנציפציה" של פינסקר (1882).

שאלה 2

א. מאפיינים מלכדים (שניים מתוך): עבר משותף / תרבות משותפת (דת ומסורת) – בכרטיס הכותל המערבי ויהודים בבגדים מסורתיים מתפללים; סמלים – מגן דוד, האריה בתוך המגן דוד (יהודה וירושלים); זיקה לטריטוריה – יהודים מתפללים ליד הכותל, איכרים עובדים בשדה.
אתגרים ייחודיים: היעדר שפה משותפת (הכרטיס בגרמנית ולא בעברית); פיזור גאוגרפי – צורך בתיאום וארגון (מועצת לצירה שנבחרה בארצה ומתכנסים בקונגרס בבזל); הצורך לקדם התיישבות של יהודים עובדי אדמה (איכרים בשדות א"י); הטריטוריה רחוקה מריכוזי היהודים; תלות בהסכמת האימפריה העות'מאנית.

ב. דפוסים משותפים (שניים מתוך): מאבק דיפלומטי (הרצל מול הקיסר והסולטאן; קאבור מול נפוליאון השלישי); חבירה לבני ברית; הקנייה של תודעה לאומית והפצתה (עיתונות, חינוך, ספרות – "די ולט"; מאציני ו"איטליה הצעירה").
מקור מספר הלימוד – למשל תוכנית בזל (1897): סעיף ההכנות להשגת הסכמת הממשלות (דיפלומטיה) וסעיף חיזוק הרגש וההכרה הלאומית.

שאלה 3

א. איטליה – מצב מדיני: מחולקת לממלכות, נסיכויות וערים עצמאיות; אוסטריה (ובתקופות מסוימות צרפת) שלטו באזורים בצפון ובדרום. מצב חברתי-כלכלי: פערים בין הצפון העשיר והמתועש לבין הדרום העני והחקלאי.
השפעה על המטרות: להיאבק בשליטים השמרניים ובמעצמות הזרות ולאחד את המדינות לאומה אחת; לגבש ולהפיץ זהות לאומית ושפה אחת.
השפעה על פעולה (אחת מתוך): אגודות סודיות (הקרבונרי) והתקוממויות; שיתוף פעולה צבאי עם פיימונטה (ויטוריו עמנואלה) ועם צרפת נגד אוסטריה; חינוך לאומי ויצירת תרבות לאומית.

ב. מטרה (אחת מתוך): יצירת "היהודי החדש" – שינוי הדימוי של היהודי הגלותי ("אולי תקדים תחייה גופנית לתחייה רוחנית"; "ניכרת זריזות רבה בתרגילי גוף... מה שאין למצוא לחלוטין אצל יהודי הגולה"); כיבוש העבודה והגשמת הציונות באמצעות עבודת אדמה ("חלק הגון של העם היהודי יחיה בתנאי חיים נורמליים"; "תחייה גופנית ניכרת כבר היום... בתוך האיכרים היהודים בארץ").
פעולות: הקמת ארגון בר גיורא והשומר ופעילותם; הקמה ופיתוח של התיישבות חקלאית – צורות התיישבות חדשות: מושבה, קבוצה.

פרק שני – מלחמת העולם השנייה והשואה

שאלה 4

א. ההבדל: מקור 1 (גבלס) – תמיכה גורפת של הציבור בחרם ("הציבור הוכיח סולידריות מלאה בכל מקום"; 150,000 פועלים; "הוכחנו לעולם כולו שאנו יכולים לסמוך על האומה כולה"). מקור 2 (פרידלנדר) – תגובות מגוונות, מאדישות ועד התנגדות ("התושבים אדישים למדי לחרם"; "התעקשו לקנות בחנויות 'יהודיות'"; "לא גילו איבה ל'אויבי העם'").
סיבות (שתיים מתוך): סוג המקור – יומן אישי סובייקטיבי מול מחקר היסטורי מבוסס מקורות; יוצר המקור – שר התעמולה ויוזם החרם מול היסטוריון (ויהודי ניצול שואה) המחויב לאמת; מועד – נכתב ביום החרם עצמו מול עשרות שנים אחר כך, עם פרספקטיבה ומחקר רחב.
דימוי היהודי: היהודי כטפיל כלכלי המנצל את העם הגרמני – חרם על עסקים יהודיים כדי לפגוע בפרנסתם; "היהדות העולמית" הזוממת נגד גרמניה – החרם הוצג כתגובה ל"תעמולת הזוועה" בחו"ל; היהודי כאויב גזעי ("אויבי העם") שיש להוציאו מן החברה ומן הכלכלה הגרמנית.

ב. מקור מספר הלימוד המבטא פעולה לקידום הסדר החדש (למשל תזכיר הימלר, מאי 1940, על היחס לאוכלוסייה הלא-גרמנית במזרח).
דוגמאות נוספות: כיבוש שטחים שבהם חיו עמים "נחותים" כדי להבטיח "מרחב מחיה"; סיפוח מערב פולין, גירוש פולנים ויהודים ויישוב גרמנים במקומם; ניצול כלכלי – העברת מזון, חומרי גלם, אוצרות לגרמניה; עבודת כפייה; פגיעה בשכבות המשכילות בפולין (רצח, סגירת אוניברסיטאות); הקצבות מזון מזעריות; "המתת חסד" בגרמניה; מבצע ברברוסה; תחילת "הפתרון הסופי" – בורות הירי.

שאלה 5

א. דפוס מן המקור: שיתוף פעולה עם הנאצים – השוטרים הליטאים גירשו את היהודים לגטו ("בעיצומו של לילה גירשו [השוטרים] הליטאים את היהודים מבתיהם"; "מכות שהונחתו בקֵת רובה"). או: עמידה מן הצד/ניצול – השכנים והשוערים הפולנים "נוטלים הכול", "רעידת הידיים התאוותנית".
מניעים לשיתוף פעולה: אנטישמיות והזדהות עם הנאצים; דימוי היהודים כקומוניסטים אחרי הכיבוש הסובייטי; בצע כסף ורכוש יהודי; נקמה.
(מניעים לעמידה מן הצד: אנטישמיות וניכור; פחד מן הכובש; חשש מענישה קולקטיבית; מאבק הישרדות.)
מקור מספר הלימוד על דפוס אחר – למשל הצלה: הצלת יהודי דנמרק (אוקטובר 1943) או חסידי אומות העולם.

ב. תחומי פעילות – דמיון: שניהם יזמו פעילות חינוך ותרבות וסיפקו שירותי סעד וסיוע. הבדל: היודנראט אחראי לכל תחומי החיים בגטו (דיור, מזון, בריאות, סדר) וגם ביצע את הוראות הנאצים (מפקד, מיסים, גיוס לעבודת כפייה); מדריכי תנועות הנוער – חינוך ערכי, עיתונות מחתרתית, קשר בין גטאות (קשריות), הובלת המרד.
קשיים – דמיון: תנאים קיצוניים (רעב, בידוד, מחלות) ואיסור על חינוך ותרבות – פעולה במחתרת וסכנת ענישה. הבדל: היודנראט – הנהגה כפויה במגע ישיר עם הנאצים, אחריות כלפי הציבור וביקורתו, דילמות קשות; תנועות הנוער – הנהגה וולונטרית ללא מגע ישיר עם הנאצים, שזכתה לאמון, וקשייה – מתן תקווה ומשמעות מול המציאות.

שאלה 6

א. השינוי: ממצב של עליונות צבאית וניצחונות (1939) למצב של נסיגות ותבוסות (1943). בקריקטורה: ב-1939 החיילים צועדים בראש מורם, אוחזים בנשק ושועטים קדימה, במדים ובמגפיים; ב-1943 ידיהם מורמות בכניעה, ראשם מושפל, חבושים, בבגדים קרועים, יחפים או במגף אחד.
גורמים (שניים מתוך): הכישלון בחזית המזרחית – החורף הרוסי וסטלינגרד (כניעה, פברואר 1943); הצטרפות ארה"ב (דצמבר 1941) וכוח האדם והייצור של בעלות הברית; המפנה בצפון אפריקה – אל-עלמיין (נובמבר 1942) וכניעת הכוחות בתוניסיה (מאי 1943); נחיתת בעלות הברית בסיציליה (יולי 1943); ועידת קזבלנקה (ינואר 1943); כישלון בקורסק (יולי 1943).

ב. מדוע 1942–1943: בתקופה זו הגיעו לגטאות ידיעות על הרצח ההמוני ביהודי השטחים שנכבשו בברית המועצות; חברי תנועות הנוער הבינו שהרצח הוא חלק מתוכנית כוללת להשמיד את כל יהודי אירופה; ההכרה שההשמדה צפויה ולכן יש להיערך למאבק מזוין כדי להתגונן מפני הגורל הצפוי. מקור מספר הלימוד – למשל כרוז אבא קובנר "אל נלך כצאן לטבח" (וילנה, 1 בינואר 1942).
מדוע לא כולם תמכו (שתיים מתוך): התקשו להאמין שהנאצים מתכוונים להשמיד את כל היהודים, וחשבו שגטו יצרני ומועיל לא יחוסל; חשש שמרד שתבוסתו ידועה מראש יגרום לחיסול מיידי של הגטו (ענישה קולקטיבית); ידיעות על המצב בחזית נטעו תקווה להשרדות עד סוף המלחמה.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history